

Érzelemmel teli, dús hangzású mű a Stabat Mater, amely az egyes versszakok tartalma szerint hol a szoprán hangra alapoz, hol a mélyebb altra, hol összekapcsolja a kettőt, hogy egymást kerülgetve, egymásba simulva mintegy duettben fejezzék ki mindazt, amit a betegeskedő, halál felé ballagó fiatalember, a zeneszerző még mindenáron el akar mondani a többi embernek azáltal, hogy zenében megjeleníti a fájdalmas anya, a Mater dolorosa alakját, amint roskadozik fia keresztje lábánál. Hiszen a megjelenítés mély, őszinte, végső könyörgésben végződik:

*Christe, cum sit hinc exire,
Da per Matrem me venire
Ad palmam victoriae.
Quando corpus morietur,
Fac, ut animae donetur
Paradisi gloria.*

Az előbb is idézett Faludy György-féle fordítás szerint:

*Add, hogy védjen a kereszttel,
kegyéből el ne eressen,
s holta adjon életet,
hogy majd túl e testi léten
vigadozva nyíljon nékem
liliomos Édened.*

Az egyházi használatban természetesen a vers utolsó sora után hozzáteszik: Amen. Ezt a zeneszerző is hozzávette és belefoglalta a műbe. A két hang, a szoprán és az alt duettben éneklí a zárszót. A zene megnyugvást sugall, az „ámen, úgy legyen” nem a rémület hangja, amely tudomásul veszi az elkerülhetlent, hanem hit és bizalom, amely tudja, hogy az általunk tapasztalt fizikai élet egyik pontját halálnak nevezzük. És ez az élet folyamában a további élethez vezet.

A két énekesnő és a kamarazenekar előadásában ezt éreztük, még hozzá igen áthatóan. A hatalmas taps hatására az előadók ezt az utolsó versszakot „ráadásként” megismételték gondosan, szépen, boldogan.

És szépen, jó érzésekkel, boldogan távozhattunk az országúti ferencesek templomából a kánikulában ezernyi indulattól vergődő városba:

*Fac, ut animae donetur
Paradisi glória - Amen.*

Dcs

* * *

Csiky András

festő- és fotóművész életrajza, művészi pályafutása

Csiky András 1894. február 28-án született Zilahon, Szilágy megyében.

Édesapja az erzsébetvárosi (Küküllő vármegye) nemesi Csiky örmény családból származó dr. Csiky L. János. Édesanyja Verzár Róza, szintén nemesi örmény családból származott. András a tízgyermekes család elsőszülöttje volt. Közülük 1971-ig nyolcan életben voltak.

Születése után nemsokára Háromszék megyébe, Uzonba költöztek, ahol édesapja körorvosi állást kapott. András ide járt elemi iskolába. A középiskolát az erzsébetvárosi Magyar Királyi Állami Gimnáziumban végezte, ahol 1912-ben érettségizett. Az 1913/14-es tanévben a budapesti Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola hallgatója, rajztanári szakon.

1915. október 17-én katonai behívót kapott a Magyar Királyi 24-es Honvéd Gyalogezredhez. Rövidesen a galíciai frontra vitték, ahol 1918. április 14-én tartalékos hadapród lett, később, mint hadapród szakaszparancsnok-helyettes Károly Csapatkeresztel tüntették ki, majd zászlósként orosz, később szovjet hadifogságba került. Jekatyerinburg, Krasznójarszk, Petrográd, Riga voltak

fogvatartásának helyei. Hadifogságának emlékeit ceruzavázlatokon örökítette meg. Pénzszerzés céljából, gyufaszálakból elkészítette egy krasznójarszki pravoszláv templom modelljét, amely hamar gazdára talált. Fogolytársaival műkedvelő színi előadásokat szervezett, amelyekre a városból is érkezett nézőközönség. Ezekhez ő készítette a német nyelvű meghívókat és plakátokat. Szökési kísérletei eredménytelenek voltak. A fogságból 1921. október 20-án szabadult.

Hazatérésekor, korán -1921. július 18-án - elhunyt édesapját már nem találta életben. Ez részére azt is jelentette, hogy képzőművészeti főiskolai tanulmányait már nem folytathatta. Megélhetése biztosítása végett elsajátította Kolozsvárott Gárdinál a fényképész szakmát, és nagybátyjai támogatásával Tordán fényképészeti műtermet nyitott. A fényképész munkát művészi színvonalon törekedett végezni. Eredményeiről 1929-1941 között nyert oklevelek és újságközlemények tanúskodnak.

Műtermi munkája mellett tájképeket és csendéleteket festett akvarellben, néha olajban is. Tordakörnyéki és erdélyi kirándulásokon látottak képezték tájképeinek üde témáit. Az 1940-es bécsi döntés után, szeptemberben bezárta tordai műtermét, ideiglenesen Kolozsvárra költözött, és ott OTI biztosítási ellenőrként dolgozott. Ez a kényszerű változás egy ideig bizonytalanságot idézett elő megszokott életmódjában. 1942 tavaszán Budapestre jött, és letelepedése után 1944-ig az MFI-HUNNIA filmgyárnak és az MTI-nek dolgozott. Más munkákat is vállalt, de túlnyomóan fényképezésből biztosította megélhetését. Minden szabad idejét kirándulással és festegetéssel töltötte. Festményei iránt megnőtt az érdeklődés, és művészeti körökben is elismerésben részesült.

Kellemes társasági magatartásával nagy ismeretségi körre tett szert. Társaságokba szeretettel fogadták be. Erről sok emlékkép tanúskodik.

A második világháború vége Ausztria területén érte, és ott 1945. március 30-án angol fogságba került, ahonnan 1946 nyarán szabadult. A nyugati pályaudvarra érkezve a magyar hatóságok azonban nem engedték a szerelvényről leszállni. Annyi lehetősége volt, hogy értesítette Magda húgát és Lajos öccsét, akikkel pár szót tudott váltani. A továbbiakban az 1946. augusztus 28-án kelt orvosi igazolás szerint Debrecenbe vitték, ahonnan ismét szovjet hadifogságba került. Ez alkalommal Lettországba, Valgába vitték. Erről az utóbbi fogságról is sok ceruzavázlat maradt fenn.

A hadifogságból 1947. augusztus 30-án érkezett haza, Budapestre. Megélhetése és nyugdíjának biztosítása érdekében dekorációs munkát vállalt, de festményeinek értékesítéséből is jövedelemhez jutott.

Üde, kiváló tájképei és izlésesen megkomponált csendéletei iránt megnőtt az érdeklődés. Néhány olaj, zsírkréta és tempera-képétől eltekintve túlnyomóan akvarelllel festette képeit. Az utóbbiban kiváló ecsetkezelési technikára tett szert. Képei rendkívül gyorsan készültek. Fáradhatatlanul dolgozott életkörülményeire és időjárás viszonyokra való tekintet nélkül.

Az 1950-es évek második felében három képpel szerepelt a Műcsarnokban rendezett kiállításon, ahol ezek el is keltek.

1956 és 1958 között az Új Képzőművészeti Munkaközösség tagja. Itt zsűrizték és értékesítették képeit. A munkaközösség megszüntetése után a Képzőművészeti Alaphoz került, amellyel kezdetben elfogadható volt a viszonya. Néhány képét eladták, három akvarelljét megvették, és ezekről készített másolatait képes levelezőlapként forgalmazták. Később azonban ez a kapcsolat már nem volt felhőtlen.

Képei sok magyar családnál megtalálhatók, de számos közülük külföldre került: Erdélybe, Ausztriába, Németországba, Svájcba, Franciaországba, Svédországba, Horvátországba, Kanadába, az Egyesült Államokba, Ausztráliába, stb. Számuk emiatt bizonytalan, de jó becsléssel 500-1000 közé tehető.

A családban is maradtak képek, mert szeretettel ajándékozott családi események alkalmával. Utolsó éveiben a II. kerületi Lövőház utcában lakott.

Itt halt meg 1971. november 16-án. A képek hálás birtokosai, rokonai és ismerősei szeretettel őrzik emlékét, és gondozzák sírját a Farkasréti temetőben.

*Összeállította Tutsek János fotóművész, Csiky András unokaöccse,
elhangzott a Fővárosi Örmény Klubban 2002. június 20-án.*

* * *

Dávid Csaba

Vélt, valódi sorsom